

забезпечення і дотримання єдиних соціальних стандартів. Продекларовані прагнення до гармонізації умов життя і праці долає численні перешкоди, викликані значним розривом між соціальними стандартами в більш розвинених і менш розвинених державах-членах: різниця в рівнях життя в процвітаючих і стагнуючих регіонах досягає 40%. Однак країни ЄС не тільки підтверджують прихильність обраному курсу, а й заявляють про намір сприяти широкому поширенню його принципів в міжнародній практиці.

Перелік використаних джерел:

1. Газетов В.И., Хоменко В.И. Эволюция и реализация социальной политики
2. Европейского Союза // Пространство и время, 2012. – № 2(8). – С. 193–198.
3. Яшкина О. С., Зиновьева Е. Г. Влияние институтов на экономическое развитие на примере европейских стран // Экономика и право, 2015. – № 7 (53). – С. 98–101.

Куриляк Євгеній

Тернопільський національний економічний університет

ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ ЛІДЕРСЬКОГО ТИПУ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Домінуючою тенденцією розвитку економіки у перші десятиліття XXI століття є перехід від п'ятого до шостого технологічного укладу. Вона призводить до зростання дистанціювання окремих країн і компаній, в економіці яких домінують наукоємна і високотехнологічна складові, від тих, де ці фактори мають не вирішальний, а, скоріше, допоміжний характер. Орієнтуючись на нові умови, більшість країн світу формують стратегії свого розвитку, ключовими факторами яких є, насамперед, знання і інновації. Відповідно розробляються механізми, метою яких є використання цих факторів для сталого економічного розвитку, забезпечення вищої зайнятості і вирішення соціальних завдань.

Значна робота по забезпеченню інноваційного розвитку проводиться у Європейському Союзі. Для нього характерним є розробка єдиної політики кластеризації як для розвинутих країн-членів, так і для країн з ринками, що розвиваються. Її цілі і шляхи здійснення визначені у новій європейській стратегії економічного розвитку на друге десятиліття XXI століття, яка була прийнята Європейською Радою у 2010 році і отримала назву «Європа 2020». Серед її ініціатив центральне місце посіли заходи загальноєвропейського і національних рівнів, визначені як створення «Інноваційного союзу». Ця ініціатива є об'єднанням зусиль з метою створення і впровадження інноваційної стратегії ЄС, що знаходить втілення у Європейському інноваційному плані. Вона забезпечує стимулювання цілісного інноваційного ланцюжка від ідеї до ринка готової продукції і на цій основі розвиток

інноваційної економіки та побудову єдиного європейського ринку інновацій з метою досягнення вищої конкурентоспроможності з лідерами світового ринку.

У реалізації європейської кластерної політики всі країни-члени ЄС розділені на чотири групи за інтегральним показником інноваційності (Summary Innovation Index-SII). До першої групи належать країни-«лідери інновацій» (Innovation leaders): Данія (DK), Фінляндія (FI), Німеччина (DE) і Швеція (SE). SSI цих країн перевищує середній показник для ЄС 20-ти відсотковий рівень. До другої групи включаються країни «послідовники інноваторів» (Innovation followers). Вони визначаються за умовою, що SSI знаходиться в межах $90\% < SSI < 120\%$ за середній по ЄС. Це – Нідерланди (NL), Люксембург (LU), Бельгія (BE), Велика Британія (UK), Австрія (AT), Ірландія (IE), Франція (FR), Словенія (SI), Кіпр (CY) та Естонія (EE). Групу країн «помірних інноваторів» (Moderate innovators) склали Іспанія (ES), Португалія (PT), Чехія (CZ), Греція (EL), Словаччина (SK), Угорщина (HU), Мальта (MT) і Литва (LT). До цієї групи включаються країни, що мають рейтинговий показник інноваційності в межах 50%-90% від середнього рівня країн ЄС. Усі країни з рейтинговим показником меншим за 50% відносяться до «скромних інноваторів» (Modest innovators). Станом на 2013 рік до групи «скромників» попали Польща (PL), Латвія (LV), Румунія (RO) і Болгарія (BG).

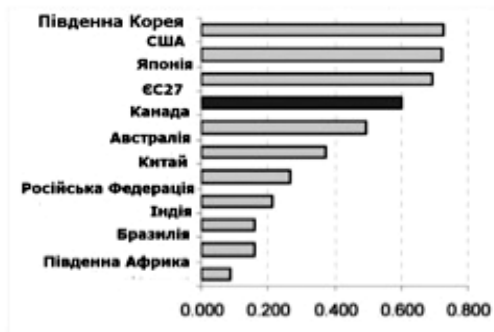

Рис. 1. Інноваційна продуктивність ЄС-27 у порівнянні з головними конкурентами

Порівняльна оцінка інноваційної діяльності головних конкурентів у цій сфері, що представлена на рисунку 1, засвідчує глобальне лідерство Південної Кореї, США і Японії. Європейський Союз, попри те, що належить до кола лідерів, все ж дещо відстає від цих країн. Проте, ЄС випереджає інші країни світу, зокрема БРІКС.

Варто зазначити й іншу тенденцію щодо Європейського Союзу. Відставання ЄС від Південної Кореї за показниками інноваційної продуктивності за останні п'ять років зросло. Проте, у порівнянні з іншими основними конкурентами (Бразилією, Індією, Росією та Південною Африкою) зберігається і навіть збільшується відрив на користь ЄС. З огляду на це, ЄС вживає серйозних

заходів з надолуження втрачених позицій. Зокрема, Інститутом інновацій і техніки в Берліні створена спеціальна група, яка протягом 2009 року здійснювала бенчмаркінгове дослідження досвіду кластеризації Південної Кореї і Німеччини, результати якого використовуються всіма країнами ЄС.

Розвиток економіки країн Європейського Союзу, попри зростаючі темпи у довгостроковому вимірі, ще не забезпечив повного використання переваг єдиного європейського ринку. З огляду на це, стратегія «Європа – 2020», що схвалена Європейською Комісією, спрямовує держави-члени на збільшення потужності Євросоюзу і зростання життєвого рівня громадян. Цілі європейського розвитку сфокусовуються на підвищення конкурентоспроможності ЄС, продуктивності, потенціалу для зростання та економічного зближення. Нова стратегія концентрується на ключових сферах: знаннях та інноваціях, вищій зайнятості та соціальному залученні. Ефективним напрямком досягнення цілей економічного розвитку у всіх країнах ЄС вважається розвиток кластерних форм підприємництва, завдяки яким формуються зв'язки між корпоративним сектором, інвестиційними, посередницькими, науковими, навчальними та суспільними організаціями регіонів різних типів. Європейська практика засвідчила, що нині технічний прогрес забезпечують не роз'єднанні підприємства, а їх мережеві об'єднання кластерного характеру. Одночасно вона показала, що чимало кластерів обмежують свої зусилля на використанні поверхових резервів. Проте, нарощування позицій світового лідерства потребує переходу за точку перетину, біля якої опинилися європейські кластери у посткризовому бізнес середовищі. Для цього формуються нові підходи до створення і функціонування кластерів, які заслуговують на вивчення і творче використання.

За кластерною політикою і кількістю програм, що забезпечують її реалізацію, безперечним світовим лідером є Європа. Щонайменше, вона перебуває серед найбільш активних регіонів у світовій економіці. Вже багато років відомі кластерні ініціативи Каталонії і країни Басків в Іспанії, Венето в Італії, Софія-Антиполіс у Франції, деякі виробничі об'єднання Шотландії, Данії та Нідерландів. В останні роки активізували використання кластерів ряд регіонів Австрії, Чехії та Великої Британії. У рамках національних ініціатив набувають інноваційного розвитку кластери Німеччини, Франції, Швеції та Фінляндія.

Попри успіхи у розвитку регіональних і національних економік Європи, що уможливлено значною мірою завдяки кластерній політиці, нині стає очевидним і те, що потенціал існуючих кластерів у своїй сукупності ще не є вирішальним фактором досягнення світового лідерства. Завдання, які визначені у програмі економічного і соціального розвитку «Європа 2020», потребують конструювання такого механізму, який «перевіє» би економіку на рейки нової якості. Йдеться про забезпечення стабільності європейської економічної моделі, насамперед, в аспектах конкурентоздатності, інноваційності та економіки знань. Більшість кластерів у 20-х роках ХХІ століття цим завданням вже або ще не відповідали. Тому автори «Європейського меморандуму щодо кластерів» зробили висновок про те, що європейська кластерна політика знаходиться у

критичній точці перетину. Перехід на вищий щабель потребує кардинальних змін у політиці кластеризації на основі скоординованих дій на трьох рівнях. Насамперед, якісно нові підходи мають бути виконані агентства, які реалізують кластерну політику на національному, регіональному і місцевому рівнях. По-друге, з урахуванням глобальної конкуренції має розроблятися політика підтримки кластерів з боку міністерств і місцевих органів влади. Зрештою, з орієнтацію на завдання «Європи 2020» повинні перебудуватися європейські інституції, що спеціалізуються на кластерній проблематиці, і започаткувати торування по шляху з напрямком до кластерів світового рівня.

Островська Галина

Тернопільський національний економічний університет

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ, ЗАСНОВАНОЇ НА ЗНАННЯХ

У нових умовах стає очевидним, що закономірне зростання факторної ролі знання та інформації визначило виникнення нового вектора і становлення феномена нової економіки – інтелектуального підприємництва. Ідеться про процеси синтезу інтелектуальної та підприємницької діяльності, що означає формування і розвиток таких «правил гри», відповідно до яких відбувається взаємодія суб'єктів безперервного відтворення інтелектуальних ресурсів економіки та суспільства і суб'єктів інтелектуального підприємництва. Щоправда, трансформації зазначених процесів у таких умовах заважає інерційність мислення і загалом уявлення про підприємництво, що сформувалися в період індустріального розвитку. Звідси основна проблема сучасного підприємництва – нестача нового інноваційно-креативного мислення, нових концепцій, теорій, методів, механізмів у контексті модернізації інституціональної системи інтелектуального підприємництва в умовах економіки, заснованої на знаннях.

Формування і розвиток інститутів інтелектуального підприємництва стає результатом координації рішень та погодження дій безлічі суб'єктів, що володіють самостійними інтересами, мотивами і сферами відповідальності. Для кожного з таких суб'єктів є характерним власне бачення інтелектуального підприємництва, сформоване під впливом сприйняття та інтерпретації функціонального простору відповідних інститутів. Іншими словами, інститути інтелектуального підприємництва, маючи свою складну ієрархічну структуру, реалізують певне коло функцій у рамках тієї сфери застосування або ніші, яку вони займають в інституційному середовищі. Таким чином, функціональний аспект у формуванні інститутів інтелектуального підприємництва як ієрархічної системи набуває особливої значущості.

Інституціональний зміст інтелектуального підприємництва є складно структурованим наповненням ієрархічно організованого порядку елементів, що його утворюють, упорядкованою ієрархією норм з урахуванням їх функціонального